

9. Рожановский В. Судебно-медицинская экспертиза в дореволюционной России и в СССР. *Судебно-медицинская экспертиза*. 1927. Кн. 6. С. 63–102.

10. Комаха В. О. Становлення і розвиток судової експертизи та судово-експертних установ на Півдні України (За матеріалами перших двох етапів становлення і розвитку Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз 1914–1941 рр.): монографія. Одеса : Юрид. літ., 2002. 512 с.

11. Морарю И. Г. К истории судебной медицины в Румынии. *Судебно-медицинская экспертиза*. 1960. Вып. 2. С. 17–20.

12. Юсупов В. В. Розвиток українських судово-медичних закладів у ХХ столітті. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2017. Вип. 17. С. 446–456.

УДК 343.98: 617.(092)/477

Бокаріус С. В., онук М. С. Бокаріуса
Філіпенко Н. Є., канд. юрид. наук, доц., провідний науковий співробітник Харківського НДІСЕ,
ORCID: <http://orcid.org/10000-0001-9469-3650>,
e-mail: filipenko_natalia@ukr.net

ВІТАЛІЙ МИКОЛАЙОВИЧ БОКАРІУС – СЛАВЕТНИЙ ПРОДОВЖУВАЧ ВЕЛИКОЇ ДИНАСТІЇ

У рік святкування 150-річчя із дня народження видатного вченого Засл. проф. Миколи Сергійовича Бокаріуса – традиційно аналізуються наукові, педагогічні, організаційно-адміністративні досягнення науковця, його вплив на розвиток вітчизняної та світової судової експертизи та криміналістики. Але майже поза увагою дослідників залишається могутній пласт життя вченого – його любов до родини, вплив на подальший життєвий шлях його нащадків. Адже

*Віталій Миколайович Бокаріус
(1921–1969 рр.)*

Микола Сергійович не тільки видатний вчений, він – засновник славетної династії судових медиків, четверте покоління якої вірою та правдою стоїть на захисті людства. Ця родина є взірцем працьовитості та цілеспрямованості. Медицина й судова експертиза – це їх професія, покликання і доля.

Віталій Миколайович Бокаріус, молодший син Миколи Сергійовича Бокаріуса, відомий науковець, талановитий судовий експерт із багаторічним стажем професійної діяльності, народився у 1921 році у Харкові.

У дворі будинку, де жила сім'я Миколи Сергійовича, був басейн прямокутної форми, на бортику якого була іграшкова залізниця, споруджена власноруч Миколою Сергійовичем для своїх молодших дітей – Віталія та Флоренції. Микола Сергійович сам вчив дітей вдома, робив для них навчальні посібники і малюнки. Тому Віталій в одинадцять років пішов одразу в 6-й клас, хоча був підготовлений до 8-го (не прийнятий був через вік). Він завжди був відмінником [1].

У юнацькі роки В. М. Бокаріус займався фізикою в Харківському Палаці піонерів і мріяв стати біофізиком. Для здійснення своєї мрії він вступив до Ленінградського політехнічного інституту, але дуже швидко зрозумів, що це зовсім не те, до чого він прагнув. Він повернувся до Харкова та вступив до 1-го Харківського медичного інституту, який закінчив з відзнакою.

Віталій Миколайович, як і його батько, був пристрасним філателістом, продовжуючи збирати марки і поповнюючи сімейний альбоми «Schaubek».

Винятковою пристрастю В. М. Бокаріуса було малювання. Хист до цього він отримав від свого батька та малював скрізь, де було місце й у будь-яку вільну хвилину. Багато малюнків Віталія Миколайовича збереглися, і зараз вони прикрашають стіни в будинку його синів у Сан-Франциско. Навіть будучи студентом, він цим «підробляв»: рисував креслення, оформлював навчальні посібники й таблиці для занять на кафедрі медицини. Але при цьому не забував про родинні справи: коли його син, Сергій, «випускався» з дитячого садочка у 1957 році, Віталій Миколайович вечорами намалював всі декорації для дитячого свята. Також усі шкільні альбоми своїх нащадків Віталій Миколайович оформляв власноручно [1].

Із початком Другої світової війни інститут був евакуйований до м. Чкалов (Оренбург), де Віталій Миколайович закінчив інститут за прискороною програмою. З 20 серпня 1942 року він уже старший лейтенант медичної служби – молодший лікар 34 Полку протитанкових рушниць. Надалі В. М. Бокаріус був начальником III-го відділення евакогоспіталю 3-го Українського фронту в званні капітан медичної служби [2, с. 446].

З листопада 1944 по квітень 1945 року В. М. Бокаріус служив армійським судово-медичним експертом 57-ї армії 3-го Українського фронту. Він брав участь у визволенні Одеси, пройшов шляхами війни через Румунію та Угорщину.

Перший орден Гвардії капітан медичної служби В. М. Бокаріус отримав за форсування Дунаю, де був у передових частинах 73 Гвардійської стрілецької дивізії. У квітні 1945 року Віталій Миколайович був відкликаний з театру військових дій для проходження курсів підвищення кваліфікації лікарів в галузі судової медицини. Тоді йому було лише 23 роки [1].

Восени 1946 року Віталій Миколайович був направлений для подальшого проходження служби у Військово-Медичний Музей Міністерства оборони СРСР, який був переведений з Москви до Ленінграду. Там він займав посади начальника і старшого наукового співробітника різних Науково-дослідних відділів до 1956 року. Безумовною заслугою В. М. Бокаріуса за час його роботи в цій установі є створення «Зали фашистських злодіянь у Другій Світовій війні».

У 1955 році В. М. Бокаріус захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за темою: «М. І. Пирогов і судова медицина» (науковий керівник – професор О. М. Максименков) [2, с. 446].

У 1956 році вже підполковником медичної служби В. М. Бокаріус був переведений на посаду доцента на кафедру судової медицини Військово-Медичної академії, де працював до 1960 року, коли йому довелося піти у відставку через хворобу.

Пізніше він займав посаду доцента на кафедрі судової медицини Ленінградського Державного інституту Удосконалення лікарів. Так, само, як і його батько, В. М. Бокаріус у процесі викладання широко використовував наочність, різноманітну фахову літературу при підготовці до лекцій, потрапити на які прагнули слухачі навіть з інших факультетів. Віталій Миколайович був блискучим педагогом, всебічно освіченою людиною.

Він був доброзичливий, але справедливо суворий, мав прекрасну професійну підготовку, широкий кругозір, знав декілька іноземних мов (французьку, німецьку, англійську, італійську, іспанську та, природно, латинь) [2, с. 447]. Коли у 1960 році до Ленінградського державного інституту Удосконалення лікарів приїхав італійський професор Д. Петруччі, який займався питаннями «розвитку Гомункулюса», Віталій Миколайович синхронно перекладав його лекцію, тому що кращого фахового перекладача у місті не знайшлося. Все це послужило створенню високого авторитету В. М. Бокаріуса в інституті [1].

Віталій Миколайович, як і його батько, завжди намагався зберегти блискучу інтелектуальну і фізичну форму, не дивлячись на дві порожнинні операції, кожен день робив зарядку, по 50 разів віджимався від підлоги, дуже любив волейбол. Крім енциклопедичних знань, він вирізнявся чудовою фантазією і даром донесення інформації до слухачів. Його хотілося слухати! І це стосувалося не лише викладання лекцій. Віталій Миколайович вигадував чудові казки та залюбки розповідав їх дітям! На жаль, вони не були записані та не збереглися, окрім однієї «Про Велетня Бімбамбруке». Як згадує Сергій Віталійович Бокаріус (син В. М.), друзі його раннього дитинства спеціально просили батьків дозволити їм частіше бувати вдома у Бокаріусів із ночівлею, щоб послухати ці казки [1]. Чудовими вечорами, у родинному колі завжди звучала музика – родина грала на піаніно (Віталій музиці в дитинстві не вчився, але сідав за інструмент і підбирав по слуху мелодії та співав із дітьми й улюбленою дружиною). Наближалася до завершення робота над докторською дисертацією, захистити яку В. М. Бокаріус не встиг.

Помер Віталій Миколайович Бокаріус 10 січня 1969 року після тривалої хвороби. Йому було лише 47 років.

В. М. Бокаріус гідно йшов стежкою батька та робив це за покликом серця. Його головна спадщина, яка перейшла до дітей, а згодом й до онуків – любов до людини, своєї справи, порядність, відповідальність, професіоналізм та інші безцінні якості, якими володів Віталій Миколайович Бокаріус.

Список використаних джерел:

1. Бокаріус С. В. Спогади про батька – В. М. Бокаріуса : рукопис. Х. : ХНІДСЕ, 2019.
2. Лесовой В. Н., Перцева Ж. Н., Ольховский В. А., Кравченко Ю. Н. Династия судебных медиков Бокаріусов. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Харків, 2014. Вип. 14. С. 441–448.